
МЛАДЕЖКА ВИЗИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ

„България 2030 – започваме дебата“

СТАНОВИЩЕ

На тема:

„Реформа във финансирането на образованието в България?“

Тихомира Стефанова Генкова

Бакалавър по публична администрация

Русенски университет „Ангел Кънчев“

12.12.2015 г.

Велико Търново

Висшето образование играе изключително важна роля за развитието на обществото като цяло. То е двигател за икономически растеж, технологичен прогрес и не на последно място, създава добавена стойност и резултира в конкурентна социална обкръжаваща среда, основана на знанието.

Основното предизвикателство и основна цел на системата на висшето образование е предоставянето на качествени образователни услуги на учащите се, за да имат способността в последствие, когато станат част от пазара на труда, да бъдат конкурентноспособни и най-вече да притежават знания и умения адекватни на нуждите на икономиката.

В отговор на това предизвикателство, през февруари месец т.г. Правителството прие Стратегия за развитие на висшето образование на Република България за периода 2014-2020 г. Тя предвижда увеличаване броя на висшистите сред младите хора, приоритетно финансиране на специалности, от които икономиката има нужда, и субсидиране на университетите според качеството на образованието и реализацията на студентите.

До преди няколко години висшите училища получаваха субсидия единствено на база на приет студент според определения от държавата размер на годишната издръжка за един учащ в дадената специалност. Този метод се доказва като неефективен, защото преподавателите занижават своите критерии в интерес да приемат все повече студенти. Затова след промени в законодателството и с въвеждането на Рейтинговата система на висшите училища при финансирането на висшето образование вече се взема предвид и качеството, но все още над 90% от размера на субсидията продължава да зависи от броя на студентите.

По думите на зам.-министъра на образованието и науката Николай Денков се предвижда до 2018 г. финансирането за качество на висшето образование и за реализацията на студентите да бъде до 50%, а до 2020 г. – до 60% от общата субсидия за университетите. Той изтъква също, че: „Ако финансирането се обвърже изключително с реализацията на студентите, което включва и качеството на образованието, то тогава цялата система ще се преориентира и ще започне много повече да се гледа какво излиза на изхода, от това, което влиза на входа”.¹

Много автори определят висшето образование като публично благо и като такова следва да се финансира от държавния бюджет. Още повече, че висшистите създават по-голяма добавена стойност, получават по-големи възнаграждения и съответно плащат по-големи данъци, което се потвърждава и от рейтинговата система.

В действителност, висшето образование е обществено, но също така и индивидуално благо и трябва да се финансира двустранно. Логично би било разходите за това образование да се споделят между държавата и студента, като по този начин обучаващият се ще има интерес да постига ефективни резултати.

Работещ модел на финансиране би могъл да бъде следният: размерът на издръжката на един студент се образува от една страна с държавно финансиране, което отчита степента на реализация на завършили вече студенти по специалността през първите пет години от завършването им, или колкото повече студенти са

¹ Преса онлайн - „Парите за университетите - според реализацията на студентите“ 11.05.2015 г. - <http://epicenter.bg/article/Parite-za-universitetite-sporred-realizatsiyata-na-studentite/73172/2/45>

започнали работа по специалността си в този период, толкова тази специалност е търсена на пазара на труда и среща нуждите на работодателите, съответно тази специалност би получила по-високо държавно финансиране; а от друга страна останалата част от издръжката ще се определя от средния успех от завършеното средно образование на кандидат-студентите, а в следствие от средния успех през всяка година от обучението им – т.е. студентите ще плащат по-малко, ако имат висок успех. По този начин издръжката (И) ще се образува от две части – първата е държавно финансиране на база реализация на студентите (Р), втората част е т.н. държавна стипендия на база получен успех (У). Остатъчната абсолютна сума от двете части се явява семестриалната такса на обучаемия (С). По този начин се получават следните формули: $I=(P+C)+(U+C)$ или $C=I-P-U$.

За да се разбере напълно предложената система на финансиране, нека се разгледа пример сравняващ двама кандидат-студенти – „Х“, който иска да се обучава по специалността „Информатика и компютърни науки“ и „У“, който иска да следва по специалността „Бизнес администрация“. За целите на примера се приема, че един семестър по двете специалности е 1000 лв. 50% от финансирането на семестъра се определят на база реализацията на вече завършили същите специалности студенти, а вторите 50% се определят на база успеха на кандидат-студентите от средното им образование. Реализирането на завършилите специалност „Информатика и компютърни науки“ е висока, защото търсенето на пазара за такъв тип специалисти е високо и от там следва, че коефициентът на реализация ще бъде висок. Отново за целите на примера се приема, че за 60 месеца след завършването си студентите са работили 50 от тях по специалността. Това представлява коефициент от 0,90 умножен по 50% от сем. такса или 0,90 по 500 лева, което е равно на 450 лева, който ще бъдат държавно субсидирани, а останалите 50 лева се покриват от кандидат-студента. Вторите 500 лева се покриват отново между държавата и студента, като коефициентът този път се изчислява на база средния успех от средното образование. Студент „Х“ има успех 5,00, което е коефициент от 0,8. От там се изчислява, че „стипендията“ за студента е 0,8 по 500 лева, което е 400 лева. От така получените суми се получава държавно субсидиране за студент „Х“ $450+400=850$ лева, а за семестриалната такса на студента остават 150 лева.

От друга страна, специалност „Бизнес администрация“ има по-ниска реализация с коефициент от 0,5, а студент „У“ има среден успех от средното си образование 5,00. Това накратко дава субсидия от страна на държавата от 250 лева и стипендия на студента от 400 лева. Така общото държавно финансиране за семестър на студент „У“ е 650 лева, а цената на семестъра става 350 лева.

Целта на този тип финансиране е да стимулира чрез по-евтино образование тези научни сфери и професии, които се търсят и да ограничи естествено създаването на специалности, които нямат приложение на пазара на труда в България, което се поставя в съответствие с една от целите на Стратегията за висшето образование 2014-2020.

Друга полза от представения модел е създаването на връзка между средното и висшето образование, което допринася за по-добрата приемственост и последователност в процеса на обучение.

Въвеждането на напълно държавно субсидирани специалности, като приоритетни и защитени социално значимите такива, от своя страна ще предоставя възможност за привличане на повече кандидат-студенти и балансирано разпределение на техния брой.

Висшите учебни заведения могат да получат и допълнителна външна финансова помощ от европейските програми и проекти, които осигуряват стипендии на студентите, възможности за платени стажове, обучения за повишаване на квалификацията, както и за подобряване на материално-техническата база. Частни инвестиции позволяват финансиране на дейности, които бизнесът смята за значими, като по този начин той пряко посочва своите нужди и изисквания.

Финансирането на висшето образование е обект на множество дебати. Необходимо е да се приложи точният метод, съответстващ на националните интереси и характерните особености на обществото, за да се постигнат ефективни резултати, които да бъдат устойчиви във времето. За да се подобри функционирането на системата на висшето образование е нужно да се вложат усилия от всички заинтересовани страни – учащи, преподаващи, бизнесът и властта – за постигането на консенсус и обща визия за бъдещето.